

Pořád se něco děje...

Občasník PdF MU

4/2013

JAN AMOS
KOMENSKÝ

Obsah

Slovo na úvod	3
Z vedení fakulty	4
Informace z děkanátu	7
Všimněte si nových norem	10
Kde to žije?!	11
Téma dne	16
Blahopřejeme!	18
Nezlobme se na češtinu! Čeština a tradice	20
PF 2014	25

Slovo na úvod

Vážené kolegyně a kolegové,

otevíráte právě čtvrté číslo bulletinu naší fakulty. Najdete v něm opět spoustu informací důležitých, potřebných a souhrnných. A to byl důvod, proč časopis vznikl. Najdete v něm také zprávy o tom, jak a čím tato fakulta žije, zajímavosti o sobě navzájem. I to byl důvod, proč časopis vznikl. V příštím roce Vám nabídneme něco navíc. Otevřeme další „kanál informací“ směrem od Vás k vedení fakulty. Připravujeme diskuzní portál, kam budete moci psát své dotazy, náměty a připomínky, a vedení fakulty Vám bude odpovídat. Teď už bychom Vás však rádi pozvali k přečtení tohoto čísla.

Děkujeme Vám za přízeň a hojně příspěvky, přejeme Vám šťastné a veselé Vánoce a těšíme se na spolupráci v roce 2014.

Vaše redakce

Z vedení fakulty

*Katedra speciální pedagogiky
výzkumné aktivity v letech 2007–
2013*

Marie Vítková

*Výzkumný záměr – Speciální potře-
by žáků v kontextu RVP ZV*

V letech 2007–2013 realizuje Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity výzkumný záměr Speciální potřeby žáků v kontextu Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (MSM0021622443), jehož řešitelkou byla prof. PhDr. Marie Vítková, CSc. Participovalo na něm 30 výzkumných pracovníků, kteří tvoří stálý tým podle potřeby doplňovaný o další výzkumné pracovníky a studenty zejména doktorských studijních programů. Cílem realizovaných výzkumných šetření bylo přispět k vytvoření modelu inkluzivní didaktiky. K plnění parciálních cílů bylo vytvořeno celkem 14 výzkumných týmů, které se úkolu zhostily z nejrůznějších úhlů pohledu.

Cílem výzkumných šetření bylo také analyzovat sociální determinanty vzdě-

lávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami u nás v komparaci s výsledky zahraničních výzkumů, a to v těchto oblastech: legislativní rámec inkluzivního vzdělávání, podpora žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve škole hlavního vzdělávacího proudu, kurikulum – diferencované kurikulum (typy úprav – přizpůsobování vzdělávacích cílů, organizace a obsahu vzdělávání), využívání alternativních (inovativních) metod, projektové výuky aj., role speciálního pedagoga a asistenta pedagoga v procesu školního vzdělávání, formy dalšího vzdělávání pedagogů v inkluzivní škole, postoje rodičů k inkluzivnímu vzdělávání atd. (www.ped.muni/wsedu).

Systematická tvůrčí činnost probíhala ve vybraných vzdělávacích oblastech vytyčených v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, které byly zkoumány z pohledu inkluzivního vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Získané poznatky jsou využívány pro úpravu kurikula pregraduální a postgraduální přípravy učitelů pro inkluzivní vzdělávání v základní škole. Realizovaný výzkumný

záměr měl přispět ke změně praxe na školách při inkluzivním vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

V letošním roce (2013) výzkumný záměr končí. Dosažené výsledky výzkumných šetření mají přispět k efektivnímu vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na základní škole v kontextu RVP ZV, k vytvoření modelu inkluzivní didaktiky a zásadním změnám v pregraduální a postgraduální přípravě učitelů pro školy hlavního vzdělávacího proudu (Bartoňová, M., Vítková, M. 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, Vítková, M. 2007).

Mezioborový výzkumný projekt – Inkluze ve škole jako interdisciplinární problém. Východiska, podmínky a strategie realizace

V letech 2013–2015 realizuje Pedagogická fakulta MU, Katedra speciální pedagogiky mezioborový výzkumný projekt Inkluze ve škole jako interdisciplinární problém. Východiska, podmínky a strategie realizace, (MUNI/M/0012/2013), jehož řešitelkou je prof. PhDr. Marie Vítková, CSc. Ke spoluřešitelům patří: FF (prof. PhDr. Milan Pol, Ph.D., se svým týmem tří kolegyn), LF (prof. MUDr. Ivo Šlapák, DrSc., doc. MUDr. Hana Ošlejšková, Ph.D.), katedra psychologie (prof. PhDr. Evžen Řehulka, CSc), IVIV (PhDr. Karel Pančocha, Ph.D., Mgr. Lenka Slepíčková, Ph.D.) a spolupracovníci z katedry speciální pedagogiky (doc. PaedDr. Jiří-

na Klenková, Ph.D., doc. PhDr. Jarmila Pipeková, Ph.D., doc. PaedDr. Miroslava Bartoňová, Ph.D.).

V projektu je řešeno téma inkluze jako interdisciplinární problém, který umožňuje řešitelům jeho komplexnější uchopení bez limitu oborovosti. Výzkumný projekt nahlíží na inkluzi z několika klíčových perspektiv. Pedagogická perspektiva (perspektiva vzdělávací politiky a organizačně řídicí) pomůže nahlédnout, jak tyto problémy vzdělávání a výchovy řešit v majoritní skupině žáků, ve škole jako celku, jak se promítají do práce učitele. Tato perspektiva v sobě zahrnuje také didaktické a speciálněpedagogické implikace. Při řešení zvoleného tématu rozvíjíme přístup speciálněpedagogický. Výzkumný tým zaměřený na psychologickou perspektivu se zabývá psychologickými aspekty inkluze. Psychologický pohled vstupuje do všech úrovní inkluze vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Řešení problému inkluze by nebylo komplexní bez posouzení medicínského stavu a potřebných zdravotních kompetencí žáka pro jeho úspěšné začlenění do inkluzního procesu, stejně tak bez patřičného zřetele k sociologickým aspektům (obr.1).

Za první rok společné práce jsou v tisku již tři první publikace (Bartoňová, M., Vítková, M. 2013, Ošlejšková, H., Vítková, M. 2013 a Pančocha, K.,

Slepičková, L. 2013).

Katedra speciální pedagogiky se společně s IVIV podílí na projektu získaném v soutěži o podporu studentských projektů na MU (specifický výzkum, program rektora) – Kategorie A – Grantový projekty specifického výzkumu Intervence pro inkluzi ve vzdělávání (MUNI/A/0709/2012); 2013; řešitel doc. PhDr. Věra Vojtová, Ph.D.

V neposlední řadě je třeba jmenovat účast mladých kolegů a doktorandů se školiteli na posledním ročníku FRVŠ:

- Fond rozvoje vysokých škol – G – Tvůrčí činnost studentů: Rozvoj výuky předmětu Symptomatické poruchy řeči FRVS/255/2013; řešitel PhDr. Petr Kopečný, členové týmu: doc. PaedDr. Jiřina Klenková, Ph.D.; MgA. Mgr. Mariana Koutská.

- Fond rozvoje vysokých škol – G – Tvůrčí činnost studentů: Příprava a realizace workshopů v oblasti surdopedie (FRVS/499/2013); řešitel PhDr. Lenka Hricová, Ph.D., členové týmu: PhDr. Lenka Doležalová, Ph.D.

Obr. 1: Model zkoumání inkluze ve škole

Informace z děkanátu

- *Nové možnosti parkování na fakultě*
- *Jaký bude rozpočet fakulty pro rok 2014?*

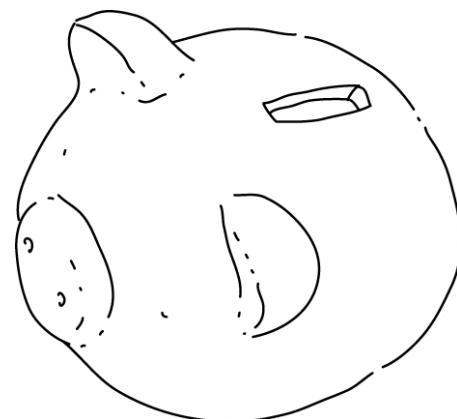
V rámci stavby nové budovy CVIDOS se nám podařilo za peníze z projektu vybudovat na fakultě 21 nových parkovacích míst. Nadále můžeme využívat i 25 parkovacích míst na nedávno zakoupeném pozemku na Poříčí 31 s vjezdem z ulice Nádvoří. Pedagogická fakulta má v současné době celkem 68 vlastních parkovacích míst. Je to třikrát více než dosud. Všechna tato místa je možné plně využívat, i ta kolem nové budovy CVIDOS. *Všechny vjezdy na fakultu je možné ovládat zaměstnaneckou kartou.*

Věřím, že kapacita pro parkování na naší fakultě bude dostatečná. *Jen všechny velmi prosím o dodržování dopravního značení.*

Petr Štika

Myslím, že hned v úvodu mohu optimisticky říct, že příznivý.

Masarykova univerzita by měla obdržet v roce 2014 dotaci MŠMT na vzdělávací činnost a institucionální podporu ve stejné výši jako pro rok 2013. Podle předběžného modelu rozpočtu MU sestaveného RMU dostane naše fakulta pro rok 2014 méně jen asi o 2 mil. Kč. To je asi o 1 % méně než letošní rok. To považuji za úspěch. Předběžné prognózy totiž byly velmi nepříznivé. Předpokládalo se výrazné snížení dotace z ministerstva a výrazné posílení parametrů vědy a výzkumu na úkor výuky. Takže jsme se obávali mnohem většího finančního propadu. Předpokládané snížení fakultního rozpočtu pro rok 2014 o 2 mil. Kč dokážeme vykrýt z úspor a

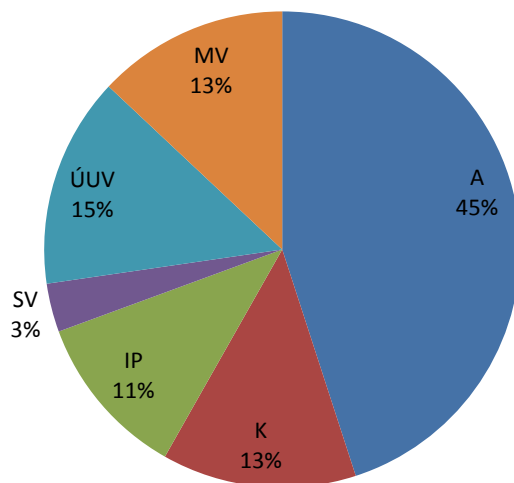
rezervy, které jsme si vytvořili v průběhu letošního roku. Objem finančních prostředků pro katedry a instituty by tedy měl být v příštím roce zachován.

Rozpočet Pedagogické fakulty budeme i v příštím roce sestavovat podle nového modelu. Finanční prostředky budou rozděleny katedrám a institutům podle stejných ukazatelů, kterými rozděluje dotaci MŠMT a MU. Jednotlivá pracoviště dostanou celkovou dotaci podle svého výkonu v oblasti výuky, publikační činnosti, mobility studentů atd.

Ukazatele pro rozdělení finančních prostředků katedrám a institutům

- A – kvantitativní ukazatel pro oblast výuky
- A/A – vzdělávací činnost (peníze za výuku)

- Ko/A – kooperace (peníze za počet studentů jiných fakult, které učíme)
- D/A – podpora DSP (peníze za počet doktorandů)
- K/A – kvalita pro oblast výuky (peníze za RIV body, projekty, počet docentů a profesorů, mobility)
- K – kvalitativní ukazatel (peníze za RIV body, projekty, počet docentů a profesorů, mobility)
- IP – institucionální podpora (peníze za RIV body)
- SV – specifický výzkum (peníze pro interní projekty)
- ÚUV – účelově určené výnosy (peníze za projekty od externích poskytovatelů)
- MV – mimorozpočtové výnosy (peníze za kurzy CŽV)

Procentuální poměr finančního objemu základních ukazatelů rozpočtu

- *Evaluace práce akademiků*

Tým prorektora L. Rabušice završil vývoj rektorátního systému Evaluace akademiků (EVAK). V současné době probíhá jeho pilotní testování a očekává se, že se zapojí všechny fakulty. Pedagogická fakulta se s EVAKem již seznámila a vznesla celou řadu připomínek. Zásadní nedostatek spatřujeme ve strojovém čerpání důležitých dat z IS MU. To by sice mohlo ulehčit práci při vyplňování, ale bohužel některá data v IS MU jsou průřezově různorodá a často v rozporu se skutečností (například v případě rozvrhované výuky). Pokud bychom vycházeli jen z údajů v IS MU, dostaneme zkreslené výsledky, které by mohly vést k neobjektivnímu hodnocení akademického výkonu a mnohdy až k znevážení práce některých akademických pracovníků.

Abychom zajistili vyšší objektivitu a vstřícnost při hodnocení výkonu akademických pracovníků na naší fakultě, připravili jsme ve spolupráci s Ekonomickou komisí AS PdF MU vlastní fakultní zjednodušenou verzi EVAKu, tzv. **Výkonový list**. Jeho pilotní testování proběhlo nedávno na dvou katedrách – Katedře tělesné výchovy a Katedře anglického jazyka a literatury. Výsledkem je jednodušší, uživatelsky vstřícnější formulář v aplikaci MS Excel, který obsa-

huje několik základních parametrů. Věříme, že výkonové listy budou důstojným a jednoduchým nástrojem pro ocenění práce akademických pracovníků. Budou sloužit jako sebereflexe akademiků, jako podklad vedoucím kateder a institutů pro hodnocení pracovníků na jejich pracovišti a pro plánování jejich dalšího osobního rozvoje. V budoucnu také poslouží k rozpočtování fakulty.

Vypracování výkonového listu je časově nenáročné a bude probíhat dvakrát ročně, vždy po uzavření semestru. Obsahově se věnuje oblastem výuky, tvůrčí činnosti, realizaci projektů a nejrozličnějších dalších činností, spojených mimo jiné i s výkonem různých funkcí. Výstupem však není absolutní posouzení výkonu konkrétního akademického pracovníka formou bodového hodnocení nebo „sestavování žebříčků“. Výkonový list slouží jako pomocný nástroj pracovníkům a jejich vedoucím, aby mohli posoudit, zda a do jaké míry konkrétní pracovník naplňuje své pracovní povinnosti ve srovnání s ostatními.

V následujících měsících bude probíhat testování výkonového lístku na dalších pracovištích. Jeho plné využití na celé fakultě předpokládáme až po ukončení jarního semestru 2014.

Josef Veselý

Ekonomické oddělení PdF MU

Všimněte si nových norem

V rámci PdF MU:

Zcela nová

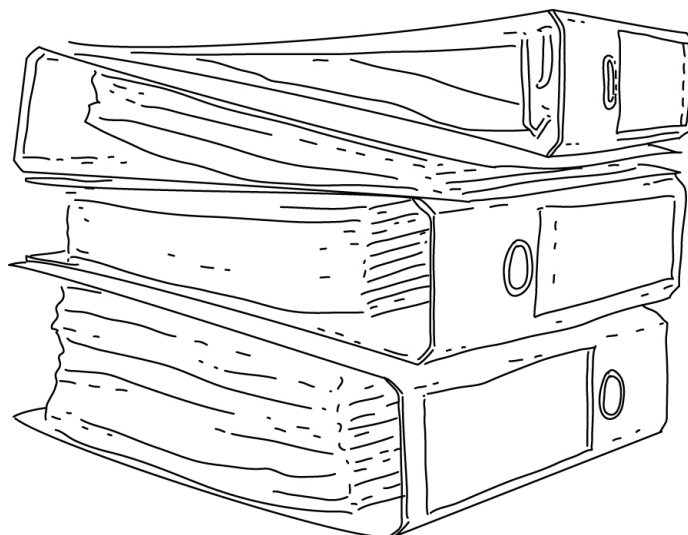
- **Směrnice tajemníka 1/2013** Zásady užívání e-mailových adres na PdF MU

Několik norem bylo novelizováno, popis toho, oč se jedná, **najdete v odstavci Historie změn.**

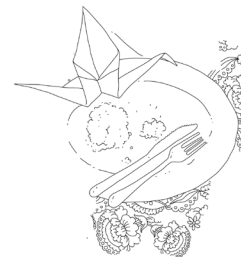
- **Směrnice děkana 1/2010 a 2/2010** Provozní řády
- **Směrnice děkana 8/2010** Pravidla nakupování na PdF MU
- **Pokyn tajemníka 1/2012** K užívání razítek na PdF MU

Na úrovni MU:

- **Směrnice MU 10/2013** Duševní vlastnictví na MU
- **Směrnice MU 11/2013** Organizace pracovní doby na MU
- **Opatření rektora 11/2013** Výše stipendia pro podporu ubytování ve 2. pol. roku 2013

Kde to žije?!

- *Vánoční setkání zaměstnanců PdF MU*

Rok se s rokem sešel a čas adventu je opět tu. Pro nás, zaměstnance Pedagogické fakulty, je to nejen období horečné práce před koncem roku a příprav na svátky, ale tradičně již také časem zastavení a příjemného setkání na vánočním večírku fakulty.

Po milém přivítání proděkanem Richte-

rem a předsedkyní ZO VOS PdF MU Ilonou Fialovou jsme prožili příjemné chvíle u dobrého jídla a pití, v milé společnosti svých kolegů a kolegů.

Krásná píseň v podání proděkana Richtera nám pomohla zapomenout na chvíli na shon kolem nás a dobře se pobavit.

Tak za rok zase, milí přátelé...

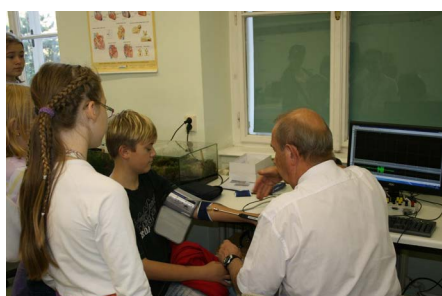

- *Slavnostní otevření především antropologické laboratoře na Katedře biologie PdF MU*

Dne 8. října 2013 proběhlo v prostorách Katedry biologie Pedagogické fakulty MU slavnostní otevření laboratoře finančně podpořené projektem FRVŠ č. 360/2013 s názvem „Laboratoř pro výuku pedagogické antropologie, fyziologie živočichů, biologické techniky a základů mikrobiologie a pro experimentální činnost studentů“. Mezi účastníky, kteří se přišli podívat na nové vybavení laboratoře, byli kromě učitelů biologie a studentů oboru Učitelství biologie na 2. stupni ZŠ také žáci základní školy.

Všichni přítomní měli možnost prohlédnout si a doslova „na vlastní kůži“ si vyzkoušet jednotlivé pomůcky a přístroje sloužící k výuce anatomie a fyziologie člověka, k základům první pomoci,

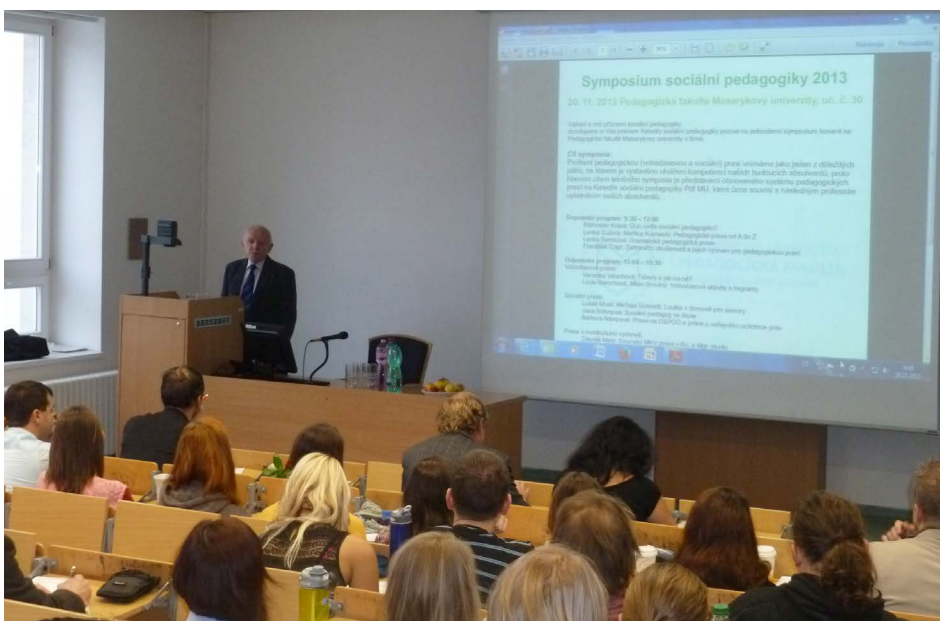
k prevenci kouření či k sexuální výchově. Účastníci si mohli také pomoci speciální pomůcky „opilecké brýle“ vyzkoušet účinek alkoholu na reakce člověka při řízení motorového vozidla. Dále měli možnost prohlédnout si povrch objektů pod novými stereomikroskopy či sledovat preparáty pomocí nových světelných mikroskopů. Malí i velcí návštěvníci „prozkoumali“ s velkým zaujetím nové vybavení a věřím, že si odnesli spoustu nových poznatků.

- *Symposium sociální pedagogiky*

Dne 20. 11. 2013 proběhlo na Pedagogické fakultě MU *Symposium sociální pedagogiky*, které bylo tento rok zaměřeno na studentské praxe. V dopolední sekci byly představeny praxe realizované Katedrou sociální pedagogiky, které jsou součástí povinného kurikula i projek-

tových aktivit katedry. Odpolední blok byl pak věnován zkušenostem studentů z konkrétních praxí a jejich reflexi. Na závěr programu studenti starších ročníků představili svým mladším kolegům novou deskovou hru Socpede, nezlob se!, která byla výstupem jejich ročníkového projektu v minulém semestru.

prof. B. Kraus

**Katedra ruského jazyka a literatury zve všechny příznivce ruské autorské
písně na předvánoční koncert:**

13. prosince (pátek) v 18:00 v učebně 50

(Pedagogická fakulta MU, Poříčí 7, posluchárna 50 – naproti hl. vstupu) vystoupí
moskevský písničkář

Alexej KUDRJAVCEV

Představí svou tvorbu, písně V. Vysockého a provede vývojem žánru ruské
autorské písně.

A. Kudrjavcev je moskevský zpěvák a muzikant, herec, písničkář (autor a interpret), člen Svazu ruských spisovatelů, vítěz mnoha festivalů a soutěží (Grušinský festival 2003, Festival v estonském Tartu 2012, vítěz soutěže o nejlepší ruskou autorskou píseň 2012 atd.) Kromě vlastní tvorby jsou zvláště ceněny jeho interpretace písní Vladimíra Vysockého. Podrobné informace o tvorbě Alexeje Kudrjavceva najdete na webu:

<http://www.ak-proekt.ru/>

- *Diverzita v evropském prostoru v souvislosti s diverzitou ve škole*

Tým pracovníků Katedry sociální pedagogiky PdF MU se dlouhodobě zabývá tématy souvisejícími s multikulturní výchovou, s oblastmi vzdělávání a aktivitací sociálně znevýhodněných skupin a pedagogizací prostředí. Pedagogové a doktorandi PdF MU se prostřednictvím doktorských prací studentů, které vznikaly v letech 2010 až 2012 ve spolupráci mezi PdF MU a Univerzitou ve Vídni, setkali s tématem diverzity školního prostředí v souvislosti s iniciativou „LEBENSWERTESCHULE“ (www.lebenswerteschule.at) existující od roku 2008 v Rakousku a v roce 2010 vytvořili partnerskou iniciativu ŠKOLA – ČLOVĚK – HODNOTY (<http://skola.archa.info>). Tyto dvě iniciativy spojuje pozornost k důstojnosti a hodnotě dětí ve škole v kontextu jinakosti spjaté s kulturou, s prostředím dítěte atd.

Na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity byly v roce 2010 a 2011 realizovány dva odborné semináře zaměřené na jinakost ve školním prostředí, kam byli přizváni hosté z Rakouska a kde prezentovali projekt rozvoje škol zaměřený na hodnoty a vnímání (WWSE) jako model autoevaluace školy ve vztahu k jinakosti. Dalším počinem byla obhajoba disertace Evy Muroňové „Spirituální dimenze kultury školy na příkladu základní školy v ČR. Příspěvek k diskusi z náboženskopedagogického pohledu“, kde byla otevřena otázka diverzity školního prostředí ve vztahu ke světovým náboženstvím. Tato práce iniciovala zájem doktorandů z Katedry

pedagogiky o téma diverzity ve škole. V obou zemích v současné době vzrůstá nárok vzdělávací politiky státu vůči školám, které by měli být prostředím otevřeným k procesům autoevaluace. V roce 2012 se pedagogové a doktorandi zúčastnili mezinárodního kongresu „Kultura uznání: Podílení se – důstojnost – spravedlnost“, který se konal ve dnech 3. a 4. května 2012 na Vídeňské univerzitě (Sborník v nakladatelství Schneider, Hohengehren 2013) a téma diverzity ve společnosti, ve škole a v evropském prostoru se propojilo s rozvojem multikulturní výchovy v prostředí Katedry sociální pedagogiky PdF MU.

Výraznou osobností a zakladatelem iniciativy „LEBENSWERTESCHULE“ je emeritní děkan Teologické fakulty Vídeňské univerzity prof. Jaggle. Bývá pravidelným hostem odborných seminářů pořádaných na Katedře sociální pedagogiky, které jsou zaměřeny na kulturu uznání v prostředí školy. Tento významný pedagog ojedinělým způsobem pojímá téma jinakosti a předkládá na základě vlastních zkušeností, jak lze s tímto tématem pracovat zejména ve školním prostředí. Dne 28. 11. 2013 byl opět hostem na semináři katedry, která pořádala diskusní blok k tématu diverzity v Evropě. Dalším vystupujícím byl doktorand František Trapl, který se zabývá jinakostí ve školním prostředí s přihlédnutím ke světovým náboženstvím. Seminář přinesl řadu zajímavých pohledů a podnětů, které mohou být inspirací pro vnímání a pedagogickou práci s jinakostí nejen v kontextu školy.

Lenka Gulova

Téma dne – budeme mít vlastní školku?

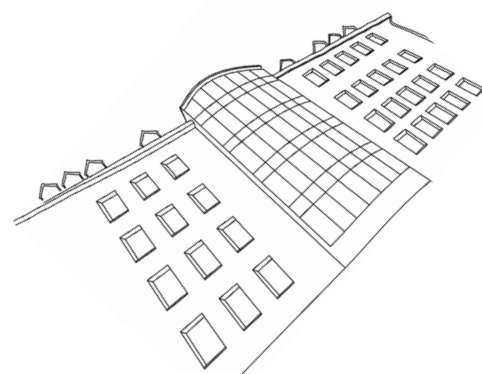
V posledních měsících vznikla na Pedagogické fakultě iniciativa usilující o vybudování mateřské školy. Během komunikace s jejími iniciátory i dalšími kolegy jsem zjistil, že naše fakultní veřejnost příliš neví o investičním záměru PdF na vybudování výukového pracoviště - fakultní mateřské školy, který vznikl již v roce 2011. Rád bych vás s ním proto alespoň stručně seznámil.

Záměru Pedagogické fakulty předcházelo několik snah o zřízení mateřské školy na úrovni celé univerzity. Toto úsilí vyvíjeli zejména kolegové z CEITEC, CESEB, CETOCOEN, ESF, FSS atd. Jejich snahy nakonec zaštil pan prorektor Němec, který sjednotil jejich požadavky a pokusil se zajistit vhodné finanční zdroje. Bohužel se ukázalo, že dlouhodobě jedinou možností financování je operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Ten neumožňoval žádné investiční náklady a předpokládal spoluúčast na projektu soukromého subjektu. Museli bychom se sdružit s některou už existující soukromou MŠ. Tak bychom zřejmě dosáhli pouze rozšíření kapacity některé ze soukromých MŠ pro

děti zaměstnanců MU. Rodiče by ale museli platit školné.

Během tohoto úsilí se podařilo nakonec připravit reálný investiční záměr na vybudování mateřské školy pod záštitou Pedagogické fakulty. Tento záměr by mohl být výhodný jak pro Pedagogickou fakultu, tak i pro celou univerzitu. Investiční záměr byl již projednán s Investičním odborem RMU i panem kvestorem. Jeho cílem je vybudovat na Pedagogické fakultě novostavbu - výukové pracoviště Mateřskou školu PdF MU. Předpokládané náklady projektu jsou ve výši 10 mil. Díky tomu, že se bude jednat o výukové pracoviště, bude možné stavbu financovat z dotačních sdružených investičních prostředků fakulty a rektorátu.

Novostavba mateřské školy by měla být umístěna v severní části pozemku ve dvoře Poříčí 31, v místě současného provizorního parkoviště. Objekt je navržen jako nepodsklepená dvoupodlažní budova. V prvním podlaží má být hlavní vstup, šatna, denní místnost, umývárna, toalety, přípravná jídel atd. Ve druhém podlaží je navržena lehárna/odpočinková místnost, sklad a sanitární uzel. Ven-

kovní úpravy počítají s řešením dětského hřiště a venkovního mobiliáře.

Mateřská škola PdF by měla být zapsána do sítě školských zařízení. Předpokladem je, že její činnost jako výukového pracoviště by zaštitili odborníci Pedagogické fakulty. V provozní oblasti by spolupracovala s MŠ Křídlovická a MŠ Nádvorní.

Předpokládaný termín realizace je těžké odhadnout. Pracovně předpokládáme rok 2015. S realizací bude jistě spojena řada potíží a překážek, ale osobně jsem i v tomto směru optimistou a věřím, že se nakonec projekt podaří realizovat.

Petr Štika

Blahopřejeme!

- *Dne 11. 11. 2013 byly slavnostně předány Ceny děkana za akademický rok 2012/2013.*

Ceny byly uděleny na základě doporučení komise pro posouzení návrhů na udělení Ceny děkana Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v souladu se směrnicí děkana 1/2005 Statut Ceny děkana Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity:

- dle č. 3 **Cena za významný tvůrčí čin** (zaměstnanci)
 1. **doc. PhDr. Čapka, František, CSc., a doc. PhDr. Slezák, Lubomír, DrSc.** – publikace: „Cukrovarnictví od roku 1938 a agrární strana (se zřetelem na Moravu a Slezsko)“
 2. **PhDr. Franková, Alena, DiS.** – publikace: „Podmienky úspešného vzdelávania žiakov s vývinovými poruchami učenia v inkluzívnej škole v Slovenskej republike“
 3. **PaedDr. Kubiátko, Milan, Ph.D., a Mgr. Medková, Ivana, Ph.D.** – článek: „Project-based learning: characteristic and the experiences with application in the science subjects. Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies“
 4. **doc. PhDr. Minářová, Eva, CSc.** – publikace: „Stylistika pro žurnalisty“
 5. **PhDr. Muzikant, Mojmir, CSc. a PhDr. Rothenhagen, Richard** – publikace: „Kleiner mährischer Sprachatlas der deutschen Dialekte“
 6. **PhDr. Svatoňová, Hana, Ph.D., Mgr. Frýzová, Iva, doc. RNDr. Kolejka, Jaromír, CSc., Mgr. Ing. Lněnička, Libor, Mgr. Mísařová, Darina, Ph.D., prof. RNDr. Navrátil, Vladislav, CSc., Mgr. Plucková, Irena, Ph.D., RNDr. Ruda, Aleš, Ph.D., doc. RNDr. Rychnovský, Boris, CSc., RNDr. Svobodová, Jindřiška, Ph.D., doc. PaedDr. Hofmann, Eduard, CSc., RNDr. Svobodová, Hana, Ph.D.** – za soubor vzdělávacích publikací „Integrovaná přírodověda“

- dle č. 6 **Cena za významný umělecký čin**
 1. **Mgr. Naumová, Natalia a kolektiv studentů K RjL** – představení Letučij korabl (v ruském jazyce) – na festivalu ARS POETICA – Puškinův památník, na celostátní přehlídce ARS POETICA v Praze – 1. místo ve 3. kategorii (ústní projev kolektivy, VŠ).
 2. **PhDr. Novotná, Miroslava, Ph.D. a studentský sbor K FjL**: ocenění činnosti souboru do jeho vzniku (2007) do současnosti (2013) – reprezentace katedry a fakulty na festivalu „Festiv’ Albatros v Pernes-les-Fontaines“ ve Francii.
- *Životní jubileum v tomto období oslavují:*

Mgr. Natalia Naumova

Mgr. Pavla Buchtová

Nezlobme se na češtinu!

Čeština a tradice

Čeština nás občas zlobí. A tak se pak zlobíme zase my: často na češtinu, že je těžká, někdy na zlomyslné češtináře, že ji nechtějí zjednodušit, málokdy na sebe, že svůj jazyk jaksepatří neumíme.

Smůla češtiny spočívá v tom, na co bychom měli být velmi pyšní, totiž že je nejen ve své mluvené, ale i psané podobě hodně stará.

Za nejstarší česky psanou větu se obvykle považuje dodatek připsaný krátce po roce 1200 k listině litoměřické kapituly z r. 1057:

Pavel dal gest ploscoucib zemu Wlah dal gest dolaf zemu bogu i fuiatemu fcepanu fe duema dufnicoma bogucea a sedlatu

Text je psán primitivním pravopisem a znamená přibližně toto: *Pavel dal v Plo-skovicích a Vlach v Dolanech zem kostelu svatého Štěpána i se dvěma poddanými, Boguečem a Sedlatou.*

Už kolem roku 1300 však existují česky psané památky, které mají vynikající jazykovou i literární úroveň: asi nejvýznamnější je veršovaná skladba o české historii, známá pod názvem Dalimilova kronika. Její vyprávění končí nástupem Jana Lucemburského na český

trůn a jeho korunovací:

*Po tom když Čechy uzřěchu,
že v Korutanském statka nejmiechu,
královnu Elžku za Jana císařovicě dachu
a tobo hrabí z Licmburka na královstvie po-
zvachu.*

*Pro Míšňany Korutanského vybnachu
a Jana z Licmburka králem českým koruno-
vachu.*

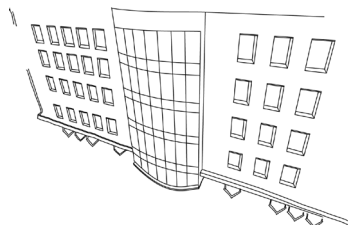
Přeloženo do současného jazyka by text mohl vypadat takto:

*Potom, když Cechové viděli,
že v Korutanském pomoci neměli,
princeznu Elišku za Jana, syna císařova, vdali,
tobo hraběte z Lucemburka na království po-
zvali.*

*Pro Míšňany Korutanského vybnali,
Jana z Lucemburka za krále českého koruno-
vali.*

(http://archive.org/stream/dalimilovakronik00dali/dalimilovakronik00dali_djvu.txt)

Jak si můžeme všimnout, mají ve staročestně slovesa pro nás nezvyklé tvary minulého času (*uzřěchu, dachu, vybnachu* aj.). Jsou to tvary zaniklého minulého času, tzv. aoristu, které se už dávno přestaly užívat. Ovšem památka po nich

zůstala u slovesa *být* tam, kde je pomocným slovesem pro tvoření složených tvarů podmiňovacího způsobu: *bych, bys, by, bychom, byste, by*. Tyto zvláštní tvary slovesa *být* se navíc spojují se spojkami *aby* a *kdyby* (*abych, abys, aby, bychom, byste...atd.*). V nářečích nebo v nespisovné obecné češtině se podmiňovací způsob objevuje v podobě všelijaké, i spisovatelé si s ním leckdy pohrají:

„Kdyby sem to býval věděl, tak bysem sem nechodil.“

Tu větu vložila tvůrkyně českých dialogů Eva Bezděková do úst malému Žibusíkovi (Petit Gibus, hrál ho Martin Lartigue) ve slavném filmu *Knoflíková válka* (*La Guerre des boutons*, 1961, u nás 1963), když parafrázovala jeho výrok v nespisovné francouzštině (*Ben mon vieux, si j'aurais su j'aurais pu v'nu.*). Výrok zlidověl a je krásnou ukázkou spisovatelčiny hry s podmiňovacím způsobem.

Není však příliš dobré, když si s podmiňovacím způsobem pohrávají například pisatelé úředních dopisů: „...*žádáme Vás, aby jste...*“. Ba je smutné, že tak činí nejspíše v dobré víře, snad i v touze po spisovnosti, leč bohužel vybízejíce nezáměrně adresáta k tomu, aby vzal na vědomí, že pisatel nedával pozor ve čtvrté třídě, kde se žáci o podmiňovacím způsobu učí.

Další krutou pastí na české žactvo je psaní hlásky [i]dvojím způsobem: *i, í/y, ý*. Výslovnost původně rozdílných hlásek splynula už před pěti sty lety, ale písmenko zůstalo. V kontextu jiných ja-

zyků není žádná rarita zachovávat v písmu zaniklou hlásku (asi nejznámějším příkladem je setrvalé psaní písmena *b* ve španělštině nebo francouzštině, ačkoli se už dávno nevyslovuje).

Dvojí *i/y* má v češtině v zásadě trojí roli. Jednak se písmeno *y* tradičně píše v některých slovech, u kterých je nepraktičtější si psanou podobu pamatovat (tzv. vyjmenovaná slova), přičemž některá taková slova jsou osamocena (*bystrý, syn, Ruzyňě* aj.), ale jiná existují ve dvojicích a alespoň v psané podobě je tak můžeme snadno odlišit (*být – bít, vír – výr* aj.).

Protože u devítiletých dětí převažuje mechanická paměť, většinou se vyjmenovaná slova snadno naučí a ta pak už nepůsobí větší problémy. Ovšem s přibývajícím věkem účinnost mechanické paměti klesá, zatímco logická paměť se zlepšuje, což je při množství informací, se kterými se dítě setkává, pro lidský mozek výhodné řešení, takže by potom nemělo být při troše snahy problémem vyrovnat se s další rolí dvojice *i/y*, která spočívá v rozlišování gramatických tvarů a je už podřízena poměrně jednoduchým pravidlům (v koncovkách jmen pomohou vzory). Čeština totiž jako typický flektivní jazyk rozlišuje větné funkce slov především pomocí tvarů, zatímco pořádek slov je poměrně uvolněný:

Jandovi pozvali v létě Kučerovy na svou chalupu. Loudovy zase pozvali v létě Mackovi na svou chalupu.

Jen podle koncovek poznáme v psaném textu kde kdo vlastně v létě byl. V mluvě

bychom to poznali podle větného přízvuku. V angličtině nebo v němčině se zase ve větě zpravidla vyžaduje pevné pořadí větných členů (podmět – přísudek – předmět) a porušení této posloupnosti by mohlo vést k nedorozumění stejně tak, jako chyby v koncovkách v češtině.

Třetí úloha dvojího *i/y* s druhou souvisí a spočívá ve vyjadřování shody. V češtině (na rozdíl např. od slovenštiny) existuje řada tvarů a vazeb, kdy se uplatní úplná shoda mezi tvary zájmen, přídavných a podstatných jmen i sloves:

...*všichni ti chlapi byli rádi, že...*

...*všechny ty ženy byly ponechány samy, protože...*

...*všechna ta auta byla opravena, aby...*

Shoda koncovky slovesa se jménem někdy zlobí žáky proto, že je důsledně závislá na mluvnickém rodu jména a nemá nic společného s biologickou realitou: (*ty*) *sledě* (rod mužský neživotný) nám chutnaly / (*tí*) *sledí* (rod mužský životný) nám chutnali, *děti* (v množném čísle rod ženský, vzor kost) *si braly* atd. Potíž s psaním *i* v přičestí minulém také někdy dělají případy, kdy je ve větě více podmětů různých rodů. V pravidlech českého pravopisu najdeme řadu konkrétních příkladů a pouček, pro někoho možná málo přehledných. Celá věda se ovšem dá shrnout do čtyř jednoduchých pravidel. Docent Simeon Romportl pro ně měl přiléhavá a vtipná jména. Podle pravidla AGRESOR stačí, aby v podmětu bylo aspoň **jedno jméno rodu mužského životného**, a v kon-

covce přičestí píšeme měkké *i*. Podle pravidla CHUDÁČEK je zase nutné, aby **všechna jména podmětu byla rodu středního a v čísle množném**, abychom mohli použít koncovku **a** (*Telata i kaňžlata se páska*). Pro všechny ostatní případy platí PRAVIDLO ZBYTKOVÉ, tj. píšeme tvrdé *y* (*Telata i kaňžle se pásly. Města a šlechta spolu často bojovaly. Německo a Polsko uzavřely dohodu.*). Existuje ještě čtvrté pravidlo, které není nutné znát, ale je to užitečné. Když totiž text někdo diktuje a přísudek předchází podmětu, kde je více jmen, museli bychom vynechat koncovku přičestí, počkat na celý několikanásobný podmět, jestli v něm třeba nebude jméno rodu mužského životného, pak se vrátit a doplnit koncovku. Pro takový případ platí tak řečené PRAVIDLO PRO SEKRETÁŘKY, podle něhož se smíme řídit prvním členem podmětu následujícím za přísudkem (*Zaplavat si přišly ženy, muži i děti.*). Můžeme ovšem uplatnit i pravidlo agresor a napsat *i*.

Tisíciletý vývoj češtiny není vidět samozřejmě jen na podmiňovacím způsobu nebo zachování grafému *y*, ale na mnoha dalších jevech. Z vývoje jazyka vychází dvojí psaní *ú/ů*, historické tvary si zachovávají mnohá jména (plémě, chrám páně, synu! aj.), velmi staré tvary najdeme u zájmen. Vysvětlování historického vývoje bývá někdy složité a pro běžný život nebo pro školu se příliš nehodí. Učitelé si proto pomáhají všelijakými mnemotechnickými pomůckami.

Příkladem takové pomůcky je návod, jak si poradit se skloňováním zájmena já, které má tvary dalších pádů od jiného kořene, přičemž střídavá přítomnost a nepřítomnost hlásek n/ň je původu až praslovanského. Učitelé pro střídání kratších a delších tvarů mohou nabídnout dětem jednoduchou radu: ve 2. a 4. pádě píšeme 2 písmenka (beze mě, na mě) a ve 3. a 6. pádě 3 písmenka (ke mně, o mně). Nijak to nevysvětluje podstatu jevu, ale poslouží to správnému užití tvarů v textu.

Na několika málo příkladech je tak vidět, že čeština v psané podobě provází náš národ přibližně tisíc let, to je zhruba padesát generací. Její nejstarší spisovná podoba je tedy jen o málo mladší než spisovná italština, stará francouzština nebo staroangličtina, proti psané čínštině (texty už okolo 1200 př. n. l.) je ovšem mladé děvčátko, proti psané slovenštině (spisovný jazyk od 19. století) zase stařenka, i to stáří je u jazyka pojem relativní. Jenže má přece jenom své důsledky. Ty se projevují asi nejnápadněji v pravopise. Čím je psaná podoba jazyka starší, tím víc se může vzdálit podobě mluvené. Zvláště zle je na tom malý Angličánek. Ten se učí ve škole psát jazykem, který ve své psané podobě odpovídá angličtině přibližně ve 14. století (u nás doba Dalimilovy kroniky, citované

na začátku), takže většina slov má úplně jinou podobu mluvenou než psanou. Jen o málo lepší to má malý Francouz s psanou podobou francouzštiny z doby renesance, ale třeba ani malý Číňánek si nemá proč radostně výskat při učení čtení a psaní, protože mluvená řeč je kraj od kraje více či méně odlišná, písmo je však stejné, není hláskové, znaky odpovídají v podstatě morfémům a z existujících 80 tisíc se čínský žáček musí naučit nějakých 5 000–6 000 znaků. Zpaměti, protože to jinak nejde.

Ačkoli tedy zvládnutí kodifikované psané podoby češtiny není ve srovnání s jinými jazyky žádným mimořádným výkonem, najdou se i zastánci názoru, že je v češtině čas na radikální změny v mluvnici, že dvojí psaní i už by z češtiny mohlo zmizet, na shodu nebo zastaralé tvary slovesa být by se mohlo zapomenut, protože tak stejně už nikdo nemluví, a že i s tím fonologickým a etymologickým pravopisem by se mělo brzy něco udělat. Ne že bychom nedokázali porozumět tomu, že [...všeckí ti auta bili vopravení...], zbývá ovšem otázka jestli [by zakaz dvojího i/y a při tym psaní jak slyšíme nedopalilo ostravaky bo oňi to tvrde y slyši] a [jag besme ten nové fonetické pravopes protlačele na hané].

Možná by bylo dobré, abychom místo přemýšlení o všelijakých změnách

nách (mnohdy z neznalosti souvislostí, jindy možná z touhy provokovat nebo z jiných příčin) brali v úvahu potřebu stability a jednotnosti národního jazyka, zachování žádoucí míry kulturní kontinuity a abychom současně měli k jazyku úctu, abychom si cenili jazykové kultury

a považovali si samozřejmě i bohatosti a pestrosti mluvených forem jazyka, aniž budeme trpět obsedantní touhou infiltrovat mluvnost do kodifikace jazyka psaného.

Ivo Martinec

PF 2014

Občasník PdF MU

Vydává: vedení PdF MU

Redakční rada: Javorová, Štika, Pančocha, Foltánová, Zemanová

Grafická úprava: katedra výtvarné výchovy PdF MU

Své příspěvky zasílejte: javorova@ped.muni.cz

Uzávěrka příštího čísla: 28. 2. 2014

Veškerá práva vyhrazena